

NAŠA SLOGA

Poučni, gospodarski i politički list.

Izlazi svakog četvrtka o ponedjeljku. Netiskani dopisi se ne vraćaju. Epodpisani ne vraćaju, nestriskani se primaju. Predplata se postarom stoji 10 K u obliku, a godinu 5 K u obliku, na godinu ili K 5, odn. K 250 na pol godine. Izvan carine više postarima. Plaća i stavlja se u Pulu. Pojedini broj stoji 10 h, zastali 20 h, koji u Puli, ili izvan iste. Uredništvo i uprava izlazi se u Puli: Križević, J. Križević, i dr. c. (Via Sissano), izvan nekada nekadovlja sva. Izdava i predplata.

Novici za predbrojbu, oglašavanje, izdavanje i računaju se na temelju običnog cjenika ili po dogovoru. Kod naručbe važno je točno označiti ime, prezime i najbližu poštu predbrojnika. Ako list na vrijeme ne primi, neka to javi odpravničtvu u otvorenom pismu, na koji se na plaću postarima, ako se izvan vane naplate. Reklamacija. Cjelovnog računa se šalje. Telefoni izdavača: Broj 30.

Glavni suradnik prof. M. Mandić u Trstu. (Via Chiozza 12).

Odgovorni urednik i izdavač Josip Hat. U nakladi tiskare J. Križević u Puli. Drug. u Puli. Glavni suradnik prof. M. Mandić u Trstu. (Via Chiozza 12).

Istarski sabor

U Puli, 30./10. 1903. V. sjednica (8).

Proti pokalini (tifa).

Tajnik Varetton čita u talijanskom prevodu interpelaciju zastupnika Kompare i drug. na c. k. vladu radi pošaline u Srednjih Skofljah.

Čin je talijanski pročitao tu interpelaciju, veli predsjednik, da će ju u slavenskom originalu predati vladinomu zastupniku i preda ju ostentativno. Zast. Kompare tu je drago, što je predsjednik izjavio, da je podana u slavenskom jeziku, al' hoće da se u njem čita. Predsjednik neda, Kompare prosvjeduje. Ta interpelacija glasi:

Mjeseca Julija i augusta počela je bolest (typhus) ljuto napadati stanovnike sela. Skoflja Srednja* županije Milje. U početku, kako to obično, nitko se zato pobrigao nije. Da nije župnik iz Dekani, kao tamošnjeg naroda dušobrižnik obavjestio c. k. oblasti u Kopru, možda se nitko ne bi bio ganuo, pak da čitavo selo izumre. Tifus srio se brzo, bolestnici bili su maliko da ne svi stanovnici sela. I počela je također smrt svoj posao. Oni koji su bili još zdravi — u imali su bolestnike u kući — mogli su slobodno prestatati kužive snovi po svijih cestah do Kopra, Milja i Trsta! Županstvo nije o tom ukrenulo ništa, ni c. k. vladu! Kad eto nekog dana u Zavljah na užitinskoj crti ustavili su ženske mlakarice i one, koje nosaše voće u Trst, da ne smiju u Trst; isto se dogodilo i kod Miljah.

A stanovnike spomenutog sela nije obavjestio nitko, da ne smiju u Trst ili Mile, dočim im je valjda slobodno nositi bacila u blizina sela i čak u Kopar!

Kad se je sve to događalo, došao je i c. k. liečnik namah što ga vladu poslala. Učini različite profilaktičke predpise i bolest prouzročena po slaboj pitnoj vodi počela padati.

- 1. Kako, da nije odmah doznala za tako opasne slučajeve, pošto se skoro mjesec dana prije nego dođe liečnik o tom znalo?
2. Zašto se nije ljudje počulo, da ostanu u selu, i učinilo desinfektujućku akciju?
3. Tko je dao nalog, da se ljudi brutalno zaustavljaju na putu, pokle su već preko polovice puta prohodili?
Pula, dne 26.10. 1903.

Sljede podpis.

Za jednorazrednicu u Zametu.

Zastupnik Spiničić sa drugovi upravljaju na c. k. vladu interpelaciju radi proširenja jednorazredne pučke škole u Zametu na dvorazrednu.

Kad bi pročitana dogodi se isti prizor kao i kod interpelacije zast. Kompare; zast. Spiničić hoće, da se čita hrvatski predsjednik vice, da kod interpelacije neima razprave i prelazi na dalje čitanje, dočim prvi proti tomu prosvjeduje.

Već desetak godina postoji javna jednorazredna pučka škola u Zametu, obični Kastav. Ta škola bila je ustrojena za porezne občine Zamalet i Hosti, te za diove porezne občine Srdoci; kojih prvih broj po posljednjem brojenju 1127; druga 553, treća 689 stanovnika, ukupno dakle 2369. Odbijemo li od toga broja po prilici polovicu stanovnika Srdocije županije, imamo u školskom okrugu Zamalet okrugu 2000 stanovnika. Računav 12% djece od 6—12 godine, polaziti školu na te stanovnike, imamo u tom školskom okrugu 240 školske

djece od 6—12 godine, a računamo 13% djece od 12—14 godine, imamo 300 djece djece te dobe, dakle ukupno 300 djece dužne polaziti školu.

I na taj broj djece, dužne polaziti školu, imamo samo jedan učitelj! Al' ne samo da je toliko dužnih polaziti školu, nego jih je velik broj koji polaze; broj koj svake godine raste.

Školske godine 1901/1902. 158 od 6—12, 20 od 12—14. godine.

Školske godine 1902/1903. 184 od 6—12, 28 od 12—14. godine.

Ukupno samo onih od 6—12. godine u jih trih školskih godinah (153 više 158; više 184) 495; poprično u svakoj godini (495 : 3) 165.

Na temelju polazka škole, mjestno školsko vijeće i občinski glavarstvo po nalogu občinskoga zastupstva u Kastvu; molili su već prije više godina za ustrojenu drugoga razreda.

C. k. kotarsko školsko vijeće i c. k. zemaljsko školsko vijeće, reć bi da su uvidili potrebu ustrojenu II. razreda; al' zemaljski odbor se je tomu svimi silami uzprotivio, navođeno zato, jer da neima po zakonu zahtjevani broj djece za dvie učiteljske sile. Pri tom pak nije se zapao ni na što, nego žica zahtjevali školske takse na njih, ali mnogo više djece, nego li se je zahtjevalo za jednu učiteljsku silu.

U novije doba rećto se rećto sa strane c. k. školskih oblasti, da se ne može za sada ustrojiti drugoga učiteljskoga mjesta, jer da se radi o ustrojenju podružnice u Hostovoj županiji, i o ustrojenju pomoćne škole u Sv. Križu, kamo dabi zalazila ona djeca iz Srdocije, županije, koja su uskolana, i koja polaze školu u Zametu.

Al' niti se ustraja podružnica u Hostovoj, nit' pomoćna škola u Sv. Križu, i kad bi ju polazila, ona školska djeca iz Srdocije, kako sva stalno nebi, jer je bar nekim lakše ići u školu u Zamalet i onda bi se imala ustrojiti dvorazrednica u Zametu.

Zametska županija samo, ima toliko stanovnika, i toliko dužne i polazeće školske djece, da bi se za nju samu imala ustrojiti dvorazrednica.

Stanovnika ima ta županija po službenih izkazih, kako je već spomenuto 1127. Računav na taj broj stanovnika 12% djece dužne polaziti školu od 6—12 godine, i 3% od 12—14, to imamo prvih 135, drugih 33.

U istinu jih blizu toliko i polazi. Iz same Zametske županije polazilo je školu u Zametu:

Školske godine 1900/1901, od 6—12 godine 122, od 12—14 godine 23, školske godine 1901/1902, od 6—12 godine 127, od 12—14 godine 20, školske godine 1902/1903 od 6—12 godine 24.

Ukupno u jih trih školskih godinah od 6—12 godine (122+127+148) 398, a od 12—14 godine (23+20+24) 77. Poprično za svaku jih trih školskih godina polazilo je dakle školu u Zametu iz same županije Zamalet djece od 6—12 godine (398 : 3) 133, a od 12—14 godine (77 : 3) 24.

To je dovoljan i prekomjeran broj djece polazeće školu, za kakov se po javnih državnih i pokrajinskih školskih zakonih mora ustrojiti dvorazrednica.

I pošto je c. k. vladu odgovorna za vršenje školskih zakona, stoga upravljaju podpisani na istu upit:

Jeli c. k. vladu voljna poduzeti bezodlučno shodne mjere u svrhu da se jednorazrednu javnu pučku školu u Zametu, bez obzira na županije Hosti i Srdoci, obzirom samo na Zametsku županiju, i od-

nosil broj školske djece u njoj, podigne na dvorazrednicu?

Pula 29. listopada 1903.

Sljede podpis.

Na zaštitu domaćih poduzetnika i radnika.

Pročita se u talijanskom prevodu upit Dr. D. Trinajstića i drugova na c. k. vladu u svrhu, da se državne radnje podijelju domaćim poduzetnikom a oni da budu obvezani služiti se domaćimi radnic.

Predsjednik predaje izvornik vladinom komesaru.

Interpelant javlja talijanski, da ima upit na predsjednika kao što ga je već imao u VI. sjednici. Pozivom na §. 20. pravilnika imadu se interpelacije kako su podane u saboru pročitati. Predsjednik podane u nedopusta pa stoga Dr. D. Trinajstić upravlja nanj upit kako može vriedjati tako očito pravilnik?

Predsjednik odgovara, da je za svoj postupak odgovoran samo sebi.

Interpelacija glasi:

Događa se često, da razna državna poduzeća u ovoj pokrajini daju u zakup zasebnikom pojedine gradnje. Ne rjeđko bivaju iste gradnje izravno odane poduzetnikom, koji su inostrani podanici. A opet nekoji domaći poduzetnici uzimlju inostrane podanike kod takvih gradnja za radnike.

Izravna posljedica toga jest, da nastaju razne zadjevce između lih tudjih radnika i domaćih, kojim biva na taj način oduzeta prilika, da si mogu poštenim načinom zaslužiti kruh i prehraniti svoje obitelji. Tako se nedavno dogodilo u gradu Rovinju kod gradnje nekog skladišta za onđesnju c. k. tvornicu duhana, da su nekoji domaći rovinski radnici usljed zadjevce sa upotrebljenimi radnici iz Italije radi preotimanja zarade došli u dodir kaznenim zakonom i bili odsudjeni na više mjesecnu tamnicu. Daljnja posljedica toga iznospajljanja domaćih radnika jest ta, da se naše pučanstvo u sve većem broju seli u Daleku Ameriku i Afriku.

Obzirom na to pitaju podpisani visoku vladu:

- 1. Jeli ista voljna nastojati, da sve radnje, koje se budu obavljale za račun države ili njezinih poduzeća budu odane izključivo domaćim zakupnikom?
2. Je li ista voljna tim zakupnikom postaviti kod odaje radnje izrični uvjet, da imadu uzeti kao radnike samo ovdješnje državljane?

Sljede podpis.

Molba udove učitelja Maglič.

Na predlog zast. Laginje prihvaća sabor, da se molba udove učitelja Maglič za milostnu mirovinu povratl školskomu odboru na ponovno proutavanje.

Za preuzeo gradake bolnice u Puli u zemaljsku upravu.

Zast. Laginja predlaže, da se izvjestaj zemaljskoga odbora, kojim hoće, da se gradska bolnica u Puli preuzme u pokrajinsku upravu, preda na proučenje i izvjestaj posebnomu odboru; u kojem bi bila zastupana i manjina bar sa 2 člana. Nužno je to u tako znamenitom predmetu. Većina to zabacuje.

U prilog občinskih činovnika.

Podastire se molba društva za zaštitu civilnih činovnika, kojom podnašaju zakonsku osnovu o občinskih činovnicih i drugu za ustrojenu mirovinske zaklade za iste činovnike.

Zast. Andrijičić predlaže, na temelju §. 29. da se ta molba odnosno zakonske osnove predaju u cijelosti.

Predsjednik neće da o tom čuje, već se pripre za predlagateljem. Zast. Bennati pozivom na §. 21. pravilnika predlaže, da se to nečita. Usupor

počikom sa strane manjine, da tu neima glasovanja, već da se treba držati pravilnika, predsjednik daje glasovati o predlogu zast. Bennati — a i taj se prima.

Za cestu Lupeglav — Kras.

Saborski tajnik Dr. Ventrella pročita u prevodu predlog zast. M. Trinajstića i drugova za izgradnju ceste iz Lupeglava na Kras.

Predlagatelj zagovara u kratko najprije hrvatski pak talijanski taj predlog. Izriče nužno izradnje te ceste na temelju činjenica navedenih u samom predlogu.

Prisjednik Cleva izriče se ponekle proti tomu predlogu tvrdeć, da se ima graditi cesta Buzet-Drugač, da je već radi te ceste velik namet naložen, pak da bi porezovnici teško podnesli i daljji kakav namet.

Zast. M. Trinajstić mu uzvraća, da nema ništa proti tomu, da se izgradi cesta Buzet-Drugač, odučena pokraj. zakonom još god. 1876., da zna, da su porezovnici jako opterećeni, al' da se zato ipak može stvoriti zakonska osnova za cestu Lupeglav-Kras, pak će biti zadovoljan, ako se ista izvede i poslije nekoliko godina.

Na to bi predlog zast. M. Trinajstića i drug. jednoglasno prihvaćen. (Taj predlog tiskali smo u br. 47 našega lista).

Za obstrukciju vodom.

Saborski tajnik Ventrella čita u talij. prevodu predlog zastupnika Mandića, Spiničića i drugova za obstrukciju vodom.

Predlog glasi:

Istru tišti od tolikih osobito jedna nevolja, koja se drugdje u monarhiji, osim u Dalmaciji, jedva pozna, a to je pomanjkanje pitne vode u mnogih krajevih Siroim Istri.

To pomanjkanje se je osjetilo osobito ovoga ljeta. U mnogih krajevih bili bi ljudi postrađali, da njim se nije voda privleza parobrodil ili željeznicama, u drugih, da se nije zadnjih desetletja sagradilo bunara ili cisterna, što občinskih, a najviše privatnih. U drugih opet morali su ljudi daleko po vođu, a nekad rabili su kalnu i slabu vodu tako, da jih je s uje u istinu postrađalo, i da je čudo, što ih nije i više.

Mnoge občine brinu se već odviše godina, da se doskoti nestašici vode tim, da se u njihovih okružjih što više javnih bunara sagradi.

Siromašne, kako su, nemogu smoci svih troškova, pak mole za podpore i kod autonomne pokrajinske oblasti i kod c. k. državnih oblasti.

Autonomna pokrajinska oblast kao da bolje osjeća potrebu vode, pošto je potakla pitanje ustrojenu hidrauličkoga uređa za Primorje, i pošto brže i često povoljno odnosne molbe riešava.

Ni c. k. državne oblasti neodbijaju molba; i one redovito podporu daju, al' riešavaju odnosne molba jako sporo, tako, da jih ima, i što je podpisanim poznato, već od više godina neriešenih.

Glavni razlog takova zatezanja čini se, da sastoji u okolnosti, što c. k. državne oblasti nerazpoložu dovoljnim tehničkim silami, i u drugoj, s prvom u savezu stojećoj, da neriešavaju molba dok nisu strogo po viših tehničkih činovnicih izpitane odnosne gradjevne osnove.

To zatezajenje prouzrokuje pokrajinskoj autonomnoj oblasti nepriliku; jer moradu već privoljene svote za podpore prenašati iz računa jedne godine u račune druge; a ima slučajeva, gdje se občinam i groze, da će njim brisati privoljenu podporu, ako do stanovitoga roka bunara nesa-grade.

Uzev sve rečeno u obzir, postavljaju podpisani sljedeći predlog:

Visoki sabor neka izvoli odlučiti:

1. Poziva se c. k. vlada, da ozbiljno uzme v obzir neustajnu pitno vodo, koja vlada širom cele Istre, da brže rešava odnosne molbe za gradnju cisterna, dotično vodovoda, da izpitivanje odnosnih nacrtu poveri nižim tehničkim silam, porazmještenim po kotarima, istim naloži, da svoju zadaću bez oklijevanja vrše, i da iste, na molbu občina, same nacrtu za bunare napravljaju.

2. Poziva se slavni pokrajinski odbor, da zahtjev pod 1) obrazloženo podastre c. k. vladi.

3. Ovaj predlog nek se razpravi po ustanovah § 37. saborskoga poslovnoga reda.

U Puli, dne 29. oktobra 1903. (Sljede podpis.)

Zast. Mandić, pošto je već u IV. (7.) sjednici obrazložio pretnost predloga pošto je predlog sam obrazložen stvarno pismeno, neuzima rieči.

Prisjednik Cleva veli, da je za taj predlog i predlaže dodatku u smislu, da se pozove c. k. vlada, da čim prije ustroji u Trstu hidraulički zavod za Primorje.

Predlog Mandića, Spincića i drugova, zajedno sa dodatkom Cleve, prima sabor jednoglasno.

Za novo preuredjenje zemaljskih ureda.

Zemaljski odbor podastire svoj predlog, po kojem bi se imali preustrojiti pokrajinski uredi.

To će biti novi teret za pokrajinu, pošto sastoji to preustrojstvo samo u tom, da se ponešto pomnoži činovnika, a svakako, da im se povisi plaće.

Predlog je podnesen tek u prvom čitanju, pak zast. Kezulin predlaže, da se isti izruči posebnom odboru, u kojem bi bila zastupana i manjina.

Većina zabacuje taj predlog poimeničnim glasovanjem.

Za uređenje riečice Rižane.

Tajnik Vareton čita u talij. prevodu predlog zast. Kompare i drug. kojimi se ide za tim, da se uredi riečicu Rižanu i učvrsti cestu koja uz nju teče.

Bez razprave prima se pretnost i predlog sam jednoglasno.

Predlog glasi:

Dolina ob reki Rižani je gotovo ena najlepših cele Istre. Njena krasna lega, njena plodovitost je bila gotov povod, da je bila objudena že za časa Rimljanov, kakor to potrjuje razne izkopine najdene o raznih prilikah. Kar pa te dolini, daje prav posebno važnost, je reka reka Rižana, ki teče skoz dolino. Rižana izvira pri M. B. na Vročku. Privre tu tako močno iz tal da tvori na izvoru samem malo jezero, ki se izliva v strugo. Rižana ima že o svojem začetku toliko vode, da goni mlince z tremi ali četirimi kolesi. Prebivalci ob reki so zgodaj začeli uporabovati njene vodne sile in tako je tekom časa nastalo ob njej trideset lepih mlinov, ki so imeli vsi dovolj posla, dokler ni Manchesterka doktrina o slobodni konkurenciji zarla vse te mlince, ter gospodarski upropastila njih gospodare. Vlada, ki je že od l. 1870 izročala po nemško-liberalnih načelih male domaće industrijalce tujim židovskim vele-kapitalistom na smrt, se seveda ni mogla zanimati za Rižanske mlinarje; in naposled je Rižana tako daleč od Dunaja!

Izven ubijalne konkurence mlinarski obrti, je tudi reka Rižana — posebno ob časih poplave — prizadejala toliko mlinarjem kakor drugim posetnikom ob isti ogromne škode. Izvor Rižane je, namreč precej visoko, zato je tudi reka precej deroča do planote pod Dekani. Količina vode je tudi ogromna, tako, da je tudi ob največji suši dovolj vode. Kadar pa ob velikih nalivih izliva v njo svoje umazane vode tudi obstranski potoki, tedaj grozno narašča, poplavlja travnike prouročevaje ogromne škode.

Strmski potoki, ki se izliva v Rižano so:

1. Ob desini: Hraščovski potok, Loški potok, Tinjanski potok. 2. Ob levi: Kubečki potok, in S. Antonski potok. Ti potoki pridrivjo z goilih hribov z velikim naglico in silo ter nosijo seboj grušč in blato. Razlivajo se po tem po dolini, ker jih struga Rižane ne more vsprejeti, končavajo seno, tvorijo močvare in tako kvarijo tla. Ob takih slučajih so tudi mlinci že mnogo trpeli. Dogodilo se je, da je Rižana odnesla jezove, zasula struge, polomile mlinska kolesa, ter poškovala poslopja in opravje; da celo ljudsko življenje spravljala v nemarnost.

Ker ob takih prilikah nosi Rižana tudi mnogo blata seboj, je čisto naravno, da so se tla proti morju dvignila in od toku vode se vedno bolj zapira pš. Tako se poplavni obseg vedno večja in oskudovanje raste. Zupanstvo v Dekanih, okrog kojega obseg teče reka, se je bilo že večkrat z prošnjami obrnilo na razne oblasti, ali kakor je videti, ni imelo vspeha. Zaradi tega je menda že obupalo, da bi se kdo u Austriji ganol.

Znano je, da od vasi Dekani do mosta na državni cesti na Buzet (pri Pepetu) teče Rižana vedno skoraj obkomitatni, cesti; znano je tudi, da naka na več krajih preplavlja cesto; znano je, da je cesta proti reki slabo zavarovana, in da so se nesreče pripetile ljudem in živalim.

Vsled tega podpisani stavi sledeći predlog.

C. k. vlada se pozivlje, da v dogovoru z deželnim zborom stvari vse potrebne korake, da se čim prej počne urednava reke Rižane in osiguranjem dotične ceste.

V formalnem obziru naj se predlog razpravlja po § 37. saborskoga poslovnika.

Pola 29. oktobra 1903. (Sljede podpis.)

Za uredjenje potoka Osapske doline.

Saborski tajnik Vareton čita prešni predlog zast. Kompare i drugova za uredjenje potoka u Osapski dolini. Koli pretnost toli predlog sam prima, sabor bez razprave jednoglasno.

Taj predlog glasi:

Ze je šesto leto, kar se dela na urednavi hudournika v Osapski dolini. Potom ko se je bila c. k. vlada že dolgo pogajala z deželnim odborom za potrebni deželni prispevek — toda brezuspešno —; potem ko so se interesanti zavezali zajedno trejtino prispevkov, šla je c. k. vlada na delo za poskušajo. Tehnično-gozdarska sekcija za urejevanje hudournikov v Beljaku poslala je na lice mesta svoje tehnike, koji so napravili nacrtu, ter takoj pričeli z delom jednega dela urejevanja, in to okoli 2 km. pod izvorom "Reke." Početkom je šlo delo lepo in dobro. Ko je bilo okoli 300 m. nove struge dokončanih, ter se vse delo sveže, nastal je neko moč veliki nalive, vsled kojega je "Reka" tako narasla, da je vsa dela regulacije odnesla. Bilo je sedaj tudi za nestrokovnjaka razvidno, da tako ozka struga kakor je bila ona projektovana, ne zadošča svrhi. Vendar se je graditelj baš hotel pokazati z daljno gradnjo po prvotnem nacrtu, vkljub utemeljenim prigovorom. Tudi to delo regulacije je bilo lepo in točno v graditeljskom obziru; ali ni odgovarjalo veliki vodni sili in deročnosti ob času nalivov. Nasledek je bil ta, da je drugi veliki nalive razrušil tudi ta dela.

Za boljše obrano struge napravili so se tudi dragi jezovi, ki so pa malo pomagali. Vodna sila jih vedno bolj izpodjednala, tu in tam tudi porušila.

Po tih britkih skušnjah, ki so interesantom podirali zaupanje, ter c. k. vladi požrli večje svote novca nego si je bila proračunala, je c. k. vlada — kol. graditeljica — morala določiti novih podpor, da se dela rekonstruirajo. To je tudi storila. Razširila je strugo za 2 metra, ter jo iztrebila.

Ali od projektovane regulacije je bilo ostalo še čez 700 m. dela. Ker pa c. k. vlada ni imela več novca na razpolago za to delo, je bilo isto obustavljeno.

Po dolžih dogovorih, prošnjah, pripetkih od strani interesentov, c. k. vlade in tudi nekaj od dež. odbora, nadaljevalo se je delo urednjenjem struge proti izvori.

Mlad jako spreten tehnik, poslan od iste c. k. gozdne sekcije, je pod vodstvom c. k. gozdno-tehničkoga komisarija, sina naše Istre, izradil regulacijo na vsoglobe zadovoljstvo.

Ali znati treba, da se je ta urednava dovršila le ob zgorenjem delu struge "Osapske Reke." Iz tega urejenega dela priteka v spodnji del "Reke" v dolino pod Makolami do Oreha še več vode nego prej; tako da je v dolini večja poplava, nego prej. Tudi okrajna cesta je poplavljena ob nalivih bolj nego prej, i tako zatvorena pot v Kopar ali Trst.

Regulirane je struge 15 km., z manjka še skoro 4 km. Ta del struge je še bolj potreben urednave nego osti zgornji, ker je na nekotih mestih skoro poplavlina zasul; tako, da se niti ne pozna vsled struge. Ob nalivih se tedaj voda razliva po dolini, kvari travnike, zamazuje seno, tvori močvare. Voda odteka radi malega pada — okoli 12 m. nad morjem — prav po malo, zastoja, gnije, ter okužuje zrak. Dokaz

temu so, mrzlice in "malaria" po Stranaru.

Na temelju tega podpisani stavi predlog:

Visoki dež. zbor naj bi se volji zaključiti: C. k. vlada se pozivlje, da v dogovoru z dež. odborom, stvari potrebne korake, da se regulacija "Osapske Reke" čim prej zapet nadaljuje.

Taj predlog naj se v formalnem obziru razpravlja po § 37. zborničnega pravilnika.

V Puli 29. oktobra 1903. (Sljede podpis.)

Pošto smo u poslednjem broju priobdili glavne točke osnove o potrošarini na pivo, donesane eto govor zast. dr. D. Trmajstića, kojim je pobijao ovu osnovu.

Visoki sabore! Izvestje, kojim je slavni financiálni odbor popratio ovu zakoniku osnovu, tako je kratko i lakonično, da nam ne može dati nikakva razjašnjenja o predmetu, niti može utvrditi našu svrhu, da vidimo, kakav bi učinak osnovu svoj glas. Izvestje se jednostavno poziva na one razloge, koje je narvo zemaljski odbor u oporatici ovoj zakoniko osnovi. I ta oporatica, ili izvestje tako je površno i nepodpuno, da takodjer se može dati stalnog temelja, radi koga bi pristali mogli na ovu osnovu.

Iz izvestja zemaljskog odbora jedna jedina stvar proviruje, naime svrha, za koju se ovaj zakon ustanovljuje, a ta svrha navodno bi bila ta, da se utjerivanje potrošarine na pivo preuzme u vlastitu upravu zemaljskog odbora. Važna je to stvar i treba, da se dobro prosodi i točno pregleda sve, što može za ili protiv takve nakane govoriti.

Ja ću upozoriti visoki sabor na jednu okolnost, naime da je već godine 1867. zemaljski odbor bio pokušao u nekim kotarima naše pokrajine, da utjeruje potrošarinu u vlastitu upravu. Taj pokušaj bio je tako zlorelan, da je isti zemaljski odbor u zasjedanju g. 1868. odlučio preporučiti, da se od takvog pokušaja unapred odustane. Ustanovila se je naime u onim kotarima, u kojima se potrošarina utjerivala u vlastitu upravu, da je utjerano 1200 forinti, dočima se potrošilo na utjerivanje svotu od 700 forinti. Kako vidimo, preko polovice od onog, što se utjeralo od potrošarine, potrošeno je za utjerivanje, a utjerana svota tako je malena i iluzorna, da mora svakoga zamisliti i postaviti u sumnju, hoće li biti zemaljski odbor u stanju, ako se i opet dogodi, da se utjera tako malena svota, da vrši svoje dužnosti. I tada se takodjer izjavio zemaljski odbor, da je mnogo prikladnije za pokrajinu, dade li potrošarinu u zakup, kao što je to u drugim kotarima bilo, jer ne samo, da je prihod za pokrajinu veći, nego jer je i staln iznos, na koji se može računati, te se može sa stalnošću zanašati u pokrću potreba. Vidimo dakle, da je pokušaj bio jako zlorelan.

Pitanje je, je li sada prilika, da bi se došlo do drugih uspeha? Moram izreći svoju dvojbu u tom pogledu. Prije svega moram ustanoviti, da u nazoćnoj zakoniko osnovi niji ničim naznačeno, kako će provoditi zemaljski odbor utjerivanje u vlastitu upravu. Osnova je dakle na svaki način manjkava. I doista, ako se hoće u svojoj upravu utjerivati potrošarinu, moralo bi se ustanoviti posebni centralni ured, koji bi rukovodio to zamašno djelovanje.

Za to rukovodjenje nisu dosta sile, koje sada ima zemaljski odbor na raspolaganje jer smo čuli više puta, da se tek tek izlazi i sada s oabljem, koje stoji na raspolaganje, za potrebe, koje se imadu obaviti. Svakako je od potrebe, kad se pridonasa jedna zakonika osnova, kojom se ima otvoriti nekakav novi ured u pokrajinu, da se postave takodjer ustanove, kako da se to učini i na koji način da se ured organizira.

Mislio sam, da će možda u tom pogledu što providiti zemaljski odbor u podnesenoj osnovi, glede preosnovanja zemaljskih ureda, ali nisam opazio ništa. Dakle, neznam na koji način će tu svrhu zemaljski odbor postići, da utjeruje u vlastitu upravu potrošarinu na pivo.

S druge strane moram opaziti i to. Mi s naše strane stojimo na tom i izjavili smo više puta; da bi se na pivo morala postaviti neka veća pristojba, da bi tako naš glavni domaći proizvod, vino, izluzilo pro po svoj pokrajini i da bi moglo naci veće prodaje, kako bi naši producenti desli prije do novca za svoj proizvod.

Radi toga bili bi sporazumni, da na pivo pristojba bude i veća. Naravno to

ne može biti, ali mislim, da će se isto postići i to, da bude pristojba, kao što je zakonika osnovi označena.

Izvestje i govor g. izvestitelja doznajemo, da bi isao odpeti iz nazoćne osnovi § 2., ali ostaje suglasna točka 3. od § 3. Polog ove točke pristojbi za pivo bi podnosila sva piva, koja bi dolazila u privatnomu u pokrajinu. Tu mislim, da bi se desilo u sukob s postojećim propisima glede potrošarine na pivo, jer ako se ne varam, zakoni od 1881. i 1900., koji se obziru na potrošarinu piva, postavljaju stobedan uvoz stanovitog dela piva za prenet privatni, naime ne bivaju potvržene pristojbi za pivo količine od preko 60 Metra, koje može svaki privatnik dobiti. Neznam, da li se i ove količine hoće do prvotne sada pristojbi, te hoće li vlada privoliti na to, da se tako promjene postojeći zakoni u pogledu potrošarine, pa radi toga da opet ne zapne ova osnova.

To sam imao povoda upozoriti visoki sabor na to, da bi se to pitanje moralo prije postaviti na čelo s visokom vladom, da ne bude kasno osnovu neredovno.

Nego zemaljski odbor nam obećaje, da će s novom osnovom erar pokrajinski doći do mnogo većih iznosa i da će biti mnogo veći prihod. U tom pogledu navajda stanovite podatke, polak kojih je naime u trogodištu 1896.—1898. utrošeno u pokrajinu okolo 30.000 hl. piva. Na temelju toga proračunava, da će prihod od ove potrošarine iznašat 102.000 K. Opazim prije svega, da bi to moglo obostajati, kad bi se u istinu postiglo to, da bi se podvrgla potrošarini i pivo za privatnike u količinah nad šestdeset litara, a o čemu ja drojam. Kad se pak to nebi postiglo, onda bi bio prihod mnogo manji, nego li se misli. Ali kad bi u istinu dobili u ime potrošarine na tih 30.000 hl. piva, što se onda bilo uvezlo u pokrajinu, a koji uvoz moguće da je sada i veći; kad bi se dakle i dobilo 102.000 K, ipak je sam zemaljski odbor priznao, da trošak za utjerivanje iznašajmanje 25%, t. j. pokrajina bi dobivala najviše kakvih 76.000 K za potrošarinu na pivo. Opazim, da to nebi odgovaralo onim obstojećnostima i lagodnosti, u kojima se do sada nazivi pokrajinski erar. Poznato mi je naime iz privatnoga erara, da je ponudjeno za potrošarinu iznos, koji nadmašuje 80.000 K.

Po tom je očito, da pokrajina darivajući u zakup potrošarinu bi po takvom priznanju zemaljskog odbora više dobivala, nego ako to uzme u svoju upravu.

S druge strane moram opaziti, da je u samom računanju troškova od 25% uzeo zemaljski odbor tu svotu na laku ruku.

Mora se naime uzeti, da bi se za to utjerivanje moralo imati posebni centralni ured, koji bi bioza biti u Poreču, a onda opet u svakom kotaru bi morali biti 2 do 3 činovnika, koji bi se skrbili za utjerivanje. Mi imamo u pokrajini 6 političkih kotara. Neznam koje bi se osnove držao zemaljski odbor kod utjerivanja, da li bi uzeo za osnovu utjerivanja: sudbene ili političke kotare. Ako bi uzeo političke kotare, to bi djelokrug kod svakog ureda bio previse zamašan. Morali bi se dakle ti uredi tako osnovati, da bi u svakom kotaru sudbenom bili posebni činovnici za utjerivanje. Sudbenih kotara ima 17. Postave li se u svaki sudbeni kotar 2—3 činovnika, to bi najmanje njih bilo 51!

Popriečno pak može se računati, da će svaki činovnik koštati do 1500 K, pa će po tom proizaći potrošak za same činovnike u vanjskim kotarima po politici 75.000 K. Uzme li se sad još centralni ured, gdje će biti veća gospoda, to čemo doći da toga, da čemo trebati za upravne troškove utjerivanja potrošarine, kakvih 90.000 K. Postavimo, da će prihodi narastati 120.000—130.000 K, to će ipak biti odred maleni konačni dobitak prema onom, što možemo dobiti, dano li potrošarinu u zakup. Dobili čemo prihoda čitog 30 do 40.000 K, dočim bi u drugom slučaju primali svakog mjeseca stalnu taganbu, koju bi mogli upotrebiti za potrebe pokrajine. S tim utjerivanjem potrošarine u vlastitu upravu pokrajina bi veoma slabo prošla.

Nego i s drugila razloga mi smao sa ove strane visoke kuće protiv ove osnove zakonike. Moram naime iztaknuti, da nas iznutro od cilog doba, što vlada nekakav nazovi konstitucionalizam u našoj pokrajini, uči, da se taj konstitucionalizam i slobodnost ne upotrebljuju na šar cilog, nego jedino talijanskog dela pučanstva. Već smo u ovom saboru čuli, da gospoda od većine ne poznadu Istre, nego u koliko je talijanska, dočim se za cilog ostalo pučanstvo na brinu, kao da

Pošto se dakle postupak sa bolesničima u obćini creakoj od godine 1901. nije poboljšao, kako je razvidno iz nelom navedenog slučaja, pitaju podpisani c. k. r. vladu:

1. Jesu li njoj poznati navedeni slučaj postupka javnih liečnika sa bolesničima u obćini creakoj?
2. Ako nisu, hoće li se čim prije o navedenom dati izvijestiti ta već jednom shodno korake poduzeti, da ovako nečovrjetno postupanje sa bolesničima u onoj obćini prestane.

U Puli, 4. novembra 1903.
(Sliede 9 podpisa).

3. Radi tobožnje zloporabe slavenskog jezika.

Isti čita interpelaciju zast. Costantini-a i drug. na c. k. vladu radi tobožnje zloporabe slavenskog jezika kod poreznog ureda u Pazinu.

Sve ove interpelacije izručiti predsjednik vladinom zastupniku.

K zapisniku.

Tajnik Vantrella pročitao naglo i poluglasno vrlo obširan zapisnik IV. (7.) sjednice: Zapisnik izpravlja prvi zastupnik Spiačice:

Visoki sabori! S našimi zapisnicima o sjednicah događaju se nekakva čudesa, prije su se obćino čitali, poslije dalo se tiskati, pa se ih nije htjelo čitati, a danas se ih opet čita, a tiskati se ih nije dalo. Čini mi se, da bi se glasom pravilnika zapisnik morao i tiskati i razdijeliti među zastupnike i pročitati u saboru.

Vi vršite jedan put jedno, drugi put drugo, od obojega niste još došli, ali mislim, da ćete i do toga doći.

Zapisnik se čita jako naglo. Jedva se čuju samo imena pojedinih zastupnika kako su glasovali kod poimeničnog glasanja. Ipak sam mogao nešto uloviti, te mogu dvie primjedbe učiniti glede onoga, što se o mojim govorima u zapisniku veli.

Prvo, u predpolađnoj sjednici, gdje se govori o pošumljenju krasa, kaže se, da sam nešto govorio, ali se nekaže, da sam stavio predlog, neka se izabere posebni odbor i neka se glaseju poimence.

Drugo je bilo u večernjoj sjednici kod zakonske osnove o ustrojenju više realne gimnazije u Pazinu. Ne veli se u zapisniku ništa, da sam ovdje učinio predlog, da se preko te osnove predje na dnevni red. U istinu, g. predsjednik nije mog predloga u sjednici niti uzeti u obzir. Mi predsjedujemo profi takvom postupku predsjedništva, a prosvjedujemo i proti tomu, da to u zapisniku nije konstatirano.

Tražim dakle, da se bar ova moja opazka stavi u zapisnik današnje sjednice.

Izpravlja zatim zapisnik zast. Mandić: Ja bi htio, visoki sabori, znati, da li se čitaju zapisnici naših sjednica samo za gg. tajnike i predsjednika ili za čitav sabor.

Mi smo lišeni svake kontrole nad zapisnicima, jer do nas neopiru nego naša imena. Želio bi dakle, da se čita zapisnik glasno i polaganije, da svaki zastupnik može pratiti rad predjašnje sjednice.

Formalno bih predložio, da se izpravi onaj dio zapisnika, gdje se govori o prešnom predlogu, što sam ga stavio sa drugovi, članovi ove strane visoke kuće, za podporu biednoga pučanstva Istre.

Taj je predlog bio toli važan, da mu je priznata prenost time, da je bio prihvaćen jednoglasno u saboru. Predlažem dakle, da bi se konačni predložio primili u originalu, t. j. u hrvatskom jeziku u zapisnik ove sjednice.

Konačno izpravlja zapisnik zast. Laginja talijanski, izićeć kako bi morali zapisnici biti tako sastavljeni i čitani, da koji zastupnici, toli brzopisnici i obćinstvo saznađe o čem se je u predićećoj sjednici razpravljalo. Nada se, da će se u budućnosti uzeti obzir na ovo njegove opazke i da će se bar konačne zaključke hrvatskih predloga i upita priobćiti u zapisniku hrvatski. Predsjednik se neobazire na sve te izpravke te ide dalje.

Zak. osnova o petrolarini na pivo.

(Treće čitanje.)

Izviestitelj zast. Rizzi pročitao pojedine paragrafe zakonske osnove o neodvisnoj zemaljskoj potrošarini na pivo, prihvaćenoj u prošloj sjednici u drugom čitanju.

Zast. Laginja mjenja stilizaciju nekijh paragrafa, na što je djelomice i izviestitelj pristao.

Iza toga prihvatila većina ovu osnovu i u trećem čitanju.

Za zajmove bez uknjižbe.
Zast. Zarotti i drugovi predlažu prešno, da se stvori posebni odsjek kod

zemaljskog kreditnog zavoda u Poreču, za davanje obćinam bez uknjižbe zajmova.

Predagatelj utemeljuje svoj predlog time, da rastu potrebe obćina, da manjka sličan odsjek, te da moraju obćine tražiti u nuždi novac izvan pokrajine.

Zast. Stanger reče, da nevidi praktične svrhe tog predloga. Da se obćinam olakša posao dobave zajma neće; se to postignuti predložim odsjekom, već samo posao zategnuti, jer će novi odsjek biti ovisan od ravnateljstva zem. kreditnoga zavoda, a ovaj je od zemaljskoga odbora.

Zast. Rizzi odgovara, da gornji predlog neide za tim, da se stvori novu instituciju, već jedan odsjek, koji će davati obćinam novca bez uknjižbe, što po statutu zem. kreditnog zavoda nije moguće. Radi se o novom izdanju vrednostnih.

Zast. Laginja izjavljuje se proti predlogu, premda mu je misao zajmova bez uknjižbe simpatična.

On drži, da zem. kreditni zavod mora ostati kakav je, jer se osniva na posjedu. Predlogom zast. Zarotti-a bila bi naray zavoda promjenjena. Kada se neradi vlastitim novcem je pogibelj, da se ih lagje troši. Kod nas se čini mnogo više dugova obćinskih nego li privatnih.

Govornik kaže dalje, da se boji, kako će se naše obćine pomoću tog odsjeka zadužiti do grla. On bi bio misli, da se kod nas stvori federacija istarskih obćina i jedna skupna banka. Za postignuće toga trebalo bi odijeliti izvanjske porezne obćine od primorskih gradica te na novo zakružiti obćine. To zahtjeva ne samo gospodarski probitak, već je nužno također, da se strga lancevi i da se uvede svuda porabu obaju zemaljskih jezika. Spominje konačno, da bijaše podnesenog prije više godina molba za odijeljenje vaujskih obćina od gradova.

Predsjednik primjećuje na posljednju opazku, da mu nije poznato, da bi bile podnesene takve molbe.

Zast. Laginja odgovara, da znađe stalno, da imade takvih molba i navjđa imena poreznih obćina, koje su to molile.

Zast. Belli: Odgovara predgovorniku glede na tvrdnju, da će se obćine previše zadužiti, da se neimamo toga plašiti.

Zast. Stanger opazja, da ga gg. predgovornici nisu mogli ni sada osvjedočiti o praktičnosti u razpravi nalazećeg se predloga.

Predsjednik Cleva odgovara dru. Laginji, da mu nije ništa poznato o takvih molba za diobu obćina.

Zast. Laginja ostaje kod prvotne tvrdnje i opetuje imena obćina, koje su za to molile.

Zast. Zarotti hoće, da pobije govornike manjine tim, što im predbaci, da se oni protivne njegovu predlogu radi toga, jer se boje, da im neće više dolaziti novac za njihove banke iz Kranjske.

Konačno prihvatila većina navedeni predlog.

Glede plaćanja bolničkih troškova imed Austro-Ugarske i Italije.

Nakon odmora od 10 časaka stavi predsjednik na razpravu predlog zastup. D. Trinajstića i drugova glede bolničkih troškova, što se mora plaćati za talijanske podanike.

Tajnik Vantrella pročitao odnosni predlog u talijanskom prevodu. U izvorniku glasi taj predlog:

Imade u našoj pokrajini na hiljade i hiljade talijanskih podanika, koji si traže ovuda zaslužka. Većim dijelom jesu to radnici i zanatlije, od kojih znatan broj usljed neprekidnih težkih napora i svojvoljne uzkrate nužne hrane oboli i zapadne u bolnice. U smislu obstojećeg posebnog ugovora, koji nije nikad parlamentarno odobren sa talijanskom kraljevnom i ovdješnjih zakonskih propisa, odnosni bolnički troškovi padaju na teret obćine, u kojoj je inostranac obolio, a ovoj pripada pravo na oštetu prema bolniku ili njegovoj rodbini zakonom na to obvezanoj. Iz lahko shvatljivih razloga dađe se razabrati, da je ta ošteta nepozitivna. Tako eto padaju znatni troškovi na naše obćine, koje i onako jur stenju pod nesnosljivim drugim teretima.

Uauprot veoma su riedki austrijski podanici, poimence, iz naše pokrajine, koji bi tražili zaslužku i paš na teret javnog dobroćinstva u susjednoj kraljevini Italiji, te je radi toga naš poklđaj znatno nepovoljniji.

Pravednost bi dakle zahtjevala, da se ta točka međunarodnog ugovora između Italije i naše države promijeni i svede na međusobnu oštetu odnosnih bolničkih troškova, ili pak, pošto isti troškovi terete javno dobroćinstvo, iz obćenitih državnih odnošaja, da budu

prezeti na teret ciele monarhije. Obzirom na to visoki sabor neka zaključiti:

Nalaze se zemaljskomu odboru, da bezodvlačno podnese molbu ministarstvu za izvanjske poslove, neka kod predstojeće obnove ugovora sa kraljevnom Italijom bude utanačena zamjenita ošteta troškova za uzdržanje i liečenje siromašnih podanika, ili pak neka odnosi troškovi budu smatrani skupniti za ciele austro-ugarsku monarhiju i dosljedno tomu naknadjeni od države pojedinim obćinam.

Ovaj predlog neka bude dodieljen posebnom odboru od 7 lica na proučenje i izvještaj, ili, ako se to ne prihvatilo, neka bude u istu svrhu dodieljen političko-gospodarstvenom odboru.

(Sliede 9 podpisa).

Zast. D. Trinajstić obrazloži ovako svoj predlog:

Visoki sabori! Moram prije svega izjaviti, da na ovaj predlog nije potaklo ni mene ni moje drugove čud kakve mržnje ili kakva politička svrha. Pofakla nas je na ovaj predlog jedino obstojeća financijalne naravi i okolnost pravednosti.

Nama svima, a mislim i gospodi od većine, je poznato, da se u pokrajini nalazi veliki broj pripadnika kraljevine Italije. Oni dolaze amo, da ovdje zasluže kruh, jer ga nemogu u svojoj domovini zaslužiti jer, kako znamo, su tamo druge okolnosti za siromašne slojeve naroda nego li su kod nas. Često se događja, da takav jedan ili drugi oboli, pa usljed bolaci biva odpremljen u jednu ili drugu bolnicu. Tamo rastur troškovi, koje bi morala nadoknaditi obćina, u kojoj je obolio. Tako se događja, da padaju veliki troškovi na teret naših obćina. To se događja i u talijanskim našim obćinama. Interes bi dakle bio njihov, da nastoje kako bi se ti troškovi pravednije razdijeli.

Mi smo dakle mislili, da će se to iznieti s one strane ovoga sabora. Ali pošto se to nije dogodilo, naša je dužnost, da nastojimo barem naše obćine odteretiti od tih troškova.

Svima je poznato, koliko troškova tereti naše obćine.

U početku saborisanja nije padao na obćine niti potrošak u bolnicah za svoje pripadnike, nego je taj trošak padao na teret pokrajine.

Kasnije, mislim god. 1868. htjelo se je donekle odteretiti pokrajinsku blagajnu od tih troškova, pa se dalo 1/2 obćinam. Pred malo godina, mislim pred 3 godine još se više pogorsalo stanje mjestnih obćina u tom obziru, jer se postavilo na njihov teret 1/2 tih bolničkih troškova, koji nastaju za njihove pripadnike.

Vidimo pak, da za vlastite pripadnike imadu obćine ipak manje troškova nego li za tuđe državljanke. To bi se moralo promijeniti, jer je svakomu bliža košulja nego li suknja.

Bila mi je dužnost, gospodo, da to pitanje potaknem, jer smo baš na domaku talijanskoj kraljevini, i jer dolazi amo mnogo talijanskih radnika, koji padaju u slučaj bolesti na teret naših obćina.

I na drugi način trpe naši krajevni radi te blizine. Ekonomsko pitanje, što se tiče naših domaćih proizvoda, trpi radi konkurencije iz susjednog kraljevstva. Moramo dakle nastojati, da to pitanje uvedemo u kolotečinu pravednosti za sve.

Medjutim, svakako i ova je stvar od velike važnosti, koju sam izneo gori.

Kadi toga preporučam toplo visokomu saboru, da prihvatii moj predlog.

Možda i u toliko preinačujem svoj prvotni predlog, da se isti prihvatii kao prešan i usvoji u cielesti. U slučaju, kad nebi bilo tako prihvaćeno, tada ponavljam opet, da bude predlog dodieljen posebnomu odboru od 7 lica, u kojem bude zastupana i manjina; a ako i taj predlog nebi bio primljen, predlažem, da bude izručen moj predlog saborskom političko-ekonomskom odboru.

Predsjednik turnači kako su nastali sadašnji bolnički troškovi za naše obćine.

Zast. Laginja reče iz toga talijanski: Sjećam se, da je trčanski »Il Piccolo« od god. 1894. priobćio uvodni članak poslan mu iz Rima, u kojem se je očitim zadovoljstvom govorilo o velikom uspjehu što ga je Italija postigla od vlade Austro-Ugarske. Ova su dvie države bile uređile odnošaje glede bolničkih troškova i ono uređenje provedeno bijaše od strane Austrije po ministru Goluchovskom, koji pako nije toga nikada predložio obim parlamentom na odobrenje. Reče, da se mora pridružiti onomu, što je rekao zast. Trinajstić, jer nas nije potaklo na ovaj predlog nikakvo čuštvo opozicije niti neprijateljstva napram talijanskomu narodu ili proti onim državljanom, koji dolaze k nama.

Nu treba misliti najprije na svoje potrebe, a zatim na one prijatelja i saveznika. Nas se je dovelo do toga, da nam je država oprila bolničke troškove, koji dolaze u ugovoru sa Italijom i oni su polag dogovora sa ministrom izvanjskih posala uzajamni. Ministar izvanjskih posala je opunovlašten pako, da dopinađa žrtve iz državne blagajne, nipošto iz oca naših obćina.

Mi moramo žaliti, što je Goluchowski odпустиo 400.000 for, zaostalih troškova kojimi su naše obćine obterecene bile. To je »Il Piccolo« iztaknuo osobitim za dovoljstvom, ali ono 400.000 for. neće nam se nikada vratiti.

Govornik molii vladinoga zastupnika, da si zabilježi ono 400.000 for., jer kad se bude radilo o tom, da se dade toliko novca za potrebe Istre, neka bude država toli dazeljiva i napram vlastitim državljanom kao što bijaše napram tuđoj državi.

Prikladnik Cleva izjavi u ime zem. odbora, da će pristati na predlog pod uvjetom, ako se, protegne sasame, na Italiju nego i na druge države, i ne samo za one troškove, koje nose obćine, već i za one, koje plaća pokrajina. Predagatelj izjavio se je sporuzuman sa ovim dodatkom:

Na predlog zast. Barbelli-a uručen bijaše predlog zastupnika D. Trinajstića jednoglasno zemaljskomu odboru na proučenje i izvještaj.

Kelbe za podpora:

1. Molba udove Cile Mogorović iz Pazina za podporu neznoj mladobnoj djeci.

Školski odbor predložii, a sabor prihvatii jednoglasno, da se molbu udove Mogorović izručii zemaljskomu odboru za meritorno riešenje.

2. Isti odbor predložii, da se preko molbe Antonije udove Naldini za povećanje mirovine predje na dnevni red, a glede podpore izručii zemaljskomu odboru na meritorno riešenje.

Većina prihvatii predlog.

Razrješenje učiteljskih mjesta.

Tajnik Varetton čita u talij. prevodu, interpelaciju zast. Kozalica i drugova na c. k. vladu, kojom se pita zašto nije c. k. zemaljsko školsko vieće jošte provelo klasifikaciju pučkih učitelja u tri plaćena razreda, kako školski zakon zahtjeva.

Interpelacija glasi u izvorniku: Zakonom od 9. listopada 1901. p. z. l. br. 35 bijaše odlučeno u §. 23. da mjesta učitelja kod pučkih škola imaju se razdijeliti u tri razreda, i to u mjesta:

1. razreda sa godišnjom plaćom od K 1400; 2. razreda sa godišnjom plaćom od K 1200., i 3. razreda sa godišnjom plaćom od K 1000.

U §. 24. istoga zakona bijaše ustanovljeno, da od cielekupnoga broja pučkih učitelja (i učitelja) imadu biti uvrštene u prvi razred jedna desetina, u drugi razred četiri desetine, a u treći razred preostalih pet desetina.

Ovo razredanje (klasifikacije) moralo se provesti po čl. III. navedenog zakona čim bi se isti proglasio.

Već su dvie godine iztekle, odakle je spomenuti zakon stupio u kriepest, a o provedenju navedenih ustanova istoga ni traga, ni glasa.

Podpisani se zato ustobodjuju staviti na c. k. pokrajinsko školsko vieće sliedeća pitanja:

1. S kojih razloga c. k. pokrajinsko školsko vieće, nije do sele provelo razrednu mjesta pučkih učitelja u tri razreda ustanovljeno gore navedenim zakonom.

2. Kani li c. k. pokrajinsko školsko vieće doskora provesti isto?

Pula 6. Novembra 1903.
(Sliede podpisi).

Za promicanje ribarstva.

Zast. Andrijić sa drugovi stavi prešan predlog, kojim se ide za tim, da se uredi način ribarenja, uz naše obale sa strane talijanskih ribara.

Tajnik Varetton pročitao u talijanskom prevodu predlog, komu zanieće većina prešnost i koj će doći radi toga kasnije na dnevni red.

Predlog taj glasi:

Nesahajna riba biva sve to osjetljivija na domaćim tržištima. Biva će tozau raznih urakla, ali u tomu se slažu svi demaći ribari, da je poglavitiji uzrok toga pogodnosti, što ju talijanski ribari imaju, da ribore po našem moru do jedne milje udaljenosti od kopna, koju znadu česta prestupiti i vući svoju kočju uz samu obalu, zaharajući tako sjemeenje riba i njihov rasplod. Pazitelji postavljeni zadnjih godina, da čuvaju obalu i bdju nad prekrštajima propisa, se

morak ribarstva, nemaju sredstava da pre-
stiteje uvrste na tlu i dovode pred oblas-
t nadležnost; k tomu su i kolarci, porječnici i
nivoji; pašnji, preveliki, a da bi mogli točno
posuda vršiti svoju dužnost. Kad bi c. kr.
vlada postavila na raspolaganje što veću
novca za promicanje ribarstva i posuđava-
domaćih ljudi u pojedinim vrstama ribarenja,
nema sumnje, da bi ovi izišli od naše obale
strane ribare i našli u moru onaj vratak pri-
rode, što im ga izpred očiju otmaju tuđinci.
Nego, dotim se u tom s mjeru malo ili ništa
ne poduzima sa strane zvaničnika, odvraćajući
prirodnika stanovništvo od tog zanata još i zabu-
ju za stare dane, koji ga čekaju u oskudici. Radi
toga čast nam je postaviti slijedeći predlog:

- Visoki sabor nek izvoli zaključiti:
1. Poziva se c. kr. vlada:
- a) da pri skroz utanačivanju trgovackog
ugovora sa Italijom, svrde za talijanske
ribare granicu ribarenja po našem moru
na 4 milje od kopna te da je u tome
izjednači sa ribari drugih država;
 - b) da pazljivo za nadziranje obala postavi
na raspolaganje malene i brze parobrodice
za uspešno vršenje njihove službe;
 - c) da utvrdi u proračun pomorske uprave za
g. 1904. i postavi joj na raspolaganje
oveću svotu novca za promicanje ribarstva
i strukovno obrazovanje domaćih ljudi u
ribarenju;
 - d) da čim skroze odgovori zakladu za pri-
pomaganje siromašnih i obnemogućih ribara.
- Podjedno se predlaže, da se sa ovim pred-
logom postupa po ustanovi § 37. saborskog
pravilnika.

Pula, 6. novembra 1903.
(Slijede potpisi svih 9 zastupnika.)

Za ukinuće školskih taksa.

Zast. Spiničić sa drugovi stavi prešni
predlog, da se ukine zakon 7. augusta 1896.
o školskih taksah. (Prije nego li je zast.
Spiničić počeo utemeljivati prešnost svog
predloga, predložio zast. Laginja, da se
sjednici prešine obzirno na otkadno
doba dana. Članovi većine prigovaraju, na
što izjavi predsjednik, da se ima nastaviti
sjednicu već naprije, da netreba razprave,
pak pozivajući govornika, da bude kratak.)

Zast. Spiničić: Visoki sabore! Imam
ovdje saborski pravilnik, koga je učinila sa-
borska vaša većina, a koji u svojem § 37.
veli, da se kod svakog prešnog predloga ima
odmah razpraviti prešnost. Ne veli, da se ima
o njemu glasovati, nego o prešnosti razpravljati.
Ja dakle imam pravo ne samo par riječi go-
voriti, i par minuta, nego onoliko, koliko mislim,
da je potrebno da dokazem prešnost takovog
predloga. Prešnost predloga predlažem ovaj put
i radi toga, a to je spomenuto i u pisanom
predlogu, jer je takav predlog bio postavljen
već u god. 1901., a gospoda od većine nisu
obnašali shodnim razpravljati ga. Kad bi pušto,
da se sada samo glasuje o prešnosti, a bi ju
zabacili, a s predlogom bi se dogodilo isto, što
i u god. 1901. Onda se reklo, da će se stvar
razpravljati u budućoj sjednici, a ipak je prošla
cijela perioda, a da taj predlog nije bio razpravljen.
Tim više dužnost mi je, da dokazem
prešnost, kad gospoda od većine ne će toj
prešnosti vjerovati.

Prešnost dokazujem prvo time, da se uvi-
djelo, nužno, ne učiniti to škole takse već
onda, kad se radilo o tom, da se uvedu. S ove
strane višek sabora svo se moguće učinilo,
da se ne uvedu, ali gospoda od većine bila su
na naše glasove gluha. Mi smo bili takodjer
učinili kod drugih oblasti korake, ali ni one
nisu nisu htjela razumjeti.

Prešnost stoji i u tom, što sve občine
čule težinu toga tereta, kako su mogle već
prije, nego je taj zakon uveden (Predsjednik
ga prečita, neka govori o prešnosti) sve občine
hrvatske i slovenske prosvjedovale su protiv
toga, da se uvede taj zakon, ali vi c. kr.
vlada ureli ste ga.

Da je prešno o tom razpravljati, dokazati
či u jednom drugom primjerom. Jedan vaš bivši
drug, a i moj drug, koji u saboru, toli u zema-
ljskom odboru i u carovinskom vijeću, bio se
dao poslije dugih pregovora i razgovora sa
mnogom nagovoriti, da bi se ipak školske takse
imale ukinuti. I dogovorivši se s menom iz
ure, dvie pogovora bio je skolio najprije u
Poreč, da o tom utvori svoje drugove, a bio je
i dobio ovlast od zemałjskog odbora, da
učini onako, kako smo se dogovorili. Dobio je
i prvilo c. kr. namjesnika u Trstu. Sve je
išlo na to, da se ukinu školske takse pod
uvjetom, da c. kr. vlada poveća podporu za
školske potrebe u Istri. I c. kr. vlada, odnosno
bar predsjednika tadašnjeg, dobilo se bile za to
i onaj obćina, da c. vlada učinilo je, što
bude moguće i da će povećati prinos za školske
svrhe u Istri, a da se ukinu školske takse.
Ali taj moj i vaš drug prešao je biti zastup-
nikom, vi ste ga izbacili, palo je ministarstvo
takse su još i danas na dnevnom redu.
Ima i drugih razloga, koji me tjeraju, da
govorim o prešnosti ovoga predmeta. Škola i
školska obuka je obće dobro, te to obće dobro

zahijera, da se ne traži od čovjeka, koji hoće
da udele podučiti svoje djet, da mora za to
naposod plaćati. To je takodjer u protivni s ob-
ćem obvezatnosti polazka škole, jer kako ćete
služiti zajedno... (Predsjednik ga opet opo-
minje, nek govori o prešnosti) Vi kazete, da
ne znate hrvatski, pa kako me možete preki-
dati, da tobož ne govorim o prešnosti. Ne smi-
te me prekidati, makar govorio 5 dana i
pet noći.

Dakle, kako rekoh, kako ćete gospodo,
služiti o obvezatnosti polazka škole i plaćanje
za polazak iste.

Potreba je takodjer, da se razpravi o
stvari, jer se pokazalo u drugim pokrajinama,
da škole takse, gdje su bile uvedene, nisu
uspjele. U našoj pak pokrajini pokazao se još
brže neuspjeh tih taksa, jer nije zakon nikada
onako oživoren, kako se za nj glasovalo na
prvom mjestu. Te takse imale bi pobirati ob-
ćine od roditelja školske djece i osloboditi one
roditelje, te platiti za nje same ondje, gdje su
roditelji siromašni. Tim načinom bilo bi došlo,
do raznimica i raznih utoka na školsko vijeće
i na ministarstvo, dok bi se stvar rješila pra-
vedno ili nepravedno. Ali do pobiranja taksah
sa strane občina od roditelja školske djece do
sada nije niti došlo. Od roditelja se nije ni
pobirala taksa, jer se vidjelo, da će se puk,
narodilo i u gradovima buniti, pak su se stav-
ljali veliki nameti obćinama. Koliki su ti na-
meti i kakovi u pojedinim obćinama ne znam,
ali poznato mi je, da se ti nameti, na primjer
u obćini kastavskoj, nameću nepravedno i da
se zemałjski odbor grozi, ako obćina ne će
staviti u proračun te nepravedne namete, koje
je zemałjski odbor baš u mjestnoj obćini kas-
stavskoj udario na 14.526 K. Ujedut utoka
sniženi su ti nameti na 1388 K po c. kr. po-
krajinskog školskog oblasti; ali obćina itla i
dalje, jer misli da ima pravo i u drugom djelu
svoga odnosnoga utoka. Naime c. kr. obćina
do sada je priznala, da se ima odbiti svu djecu
od 12.—14. godina od dužnosti plaćanja školske
takse; dočim obćina ne će priznati, da se na
plaće taksa za onu djecu, za koju škola fak-
tično ne postoji. Jer n. pr., ako ima jedno-
zredna škola više od 100 djece, onda što jih
je više od sto djeca, nisu već dužna plaćati
školske takse odnosno njihovi roditelji, jer za
njih škola ne postoji, kako bi po zakonu mor-
ala. Jedva, kad bi se zakonu udovoljilo, da se
ustroji i druga učiteljska sila, onda bi se
imale plaćati takse i za onu djecu, što jih je
preko sto.

Nužno je tu stvar razpravljati baš i usljed
postupka zemałjskog odbora u raznim slučajevima,
takav je u obćini kastavskoj.

Nužno je to razpravljati i zato, jer je
svota, koju se utjeruje u ime školskih taksa,
jako visoka. Najmanje 30.000 djece polazi u
Istri školu. Za svako djetu mora se platiti 6 K,
a to će reći, da ima 180.000 K, koji bi se
imali u ime školskih taksa plaćati, i koji se
valjda plaćaju.

Mi pako ne nalazimo o tom nikakva ra-
čuna n. pr. u obračunu za 1902. nigdje u
njem se ni ne spominju školske takse, niti
kamo idu, niti šta je s njima. Reklo se, kad
se jih je htjelo uvesti, da se uvadaju za to,
da se može zadovoljiti potrebama sve više ra-
stućim za školske svrhe. A gospoda, ima od-
luka c. kr. zemałjskog školskog vijeća, uz pri-
vilo, zemałjskog odbora; da se ustroje svake
godine samo tri škole. Dakle 180.000 K, koje
se pobire za to, da se udovolji školskim po-
trebama, a troši se same kakovih 4000 K. A ni
to se ne vrši, jer i one tri škole ustraja se samo
po imenu, a ne oživoreni se jih, jer dođu
razne druge okolnosti, koje to priče.

Reklo se je, da će se novcem školskih
taksa ustrojiti pučke škole. To se ne vrši.
Prevarilo se time narod bez razlike narodnosti
i vjere, a prevarilo se i Njeg. Veličanstvo; jer
ima ustanova u. motivaciji, gdje se kaže, da se
školske takse uvadaju zato, da se dobije čim
više i čim prije sredstava za to, da se može
zadovoljiti uvijek više rastućim školskim po-
trebama. Čujte gospodine vladni komisar! Ovim
se je razlogom utemeljilo u saboru školske
takse i ovim se razlogom išlo na Njeg. Velič-
anstvo. Ono je i s toga razloga, taj zakon
potvrdilo; drugoga razloga ni ne bijaše. Ipak
se ne radi prema ovom razlogu i svrsi, nego
se radi upravo protivno i troši se novac, koji
je se morao rabiti za ustrajanje javnih pučkih
škola, u sve druge svrhe, a ne u one, za koje
je bilo izričito ustanovljeno i ovdje u saboru
i takodjer pred Njeg. Veličanstvom.

I u tom vidjam veliku prešnost, da se
razpravi naš predloženi predlog i da se čim
prije učine takav zakon, koji je prevarom cijelom
narod u Istri i pravdom prema Njeg. Velič-
anstvu bio uveden i koga prinosi se troše na
ono, što nije bilo ustanovljeno.

Iz svih tih razloga molim vas sve, da
glasujete za prešnost, a kasnije takodjer za to,
da se školske takse ukine, pa tako bezakonju
i nepravi učini jednom konac. (Pljesak na
strani manjine.)

Zatim se je prešlo na glasovanje o
prešnosti, koja bi prihvaćena.

Predsjednik daje na glasovanje for-
malan predlog Spiničić, sadržan u pisa-
nom prevodu, da se predlog izruči posebnom
odboru od 7 lica, u kojim bi bila
zastupana i manjina. Predlog zabacuje
većina.

Zast. Laginja govori proti tomu, da
bi se predlog izručio školskomu odboru,
već neka se predaše finacjalnom odboru.
Predsjednik Čeršić se tomu protivni.
Zast. Sbiša zagovara, da se predlog
uputi školskomu odboru, na što je pristala
saboraska većina.

(Predsjednik htjede na dalju točku
dnevnoga reda, nu saboraska manjina, vi-
deć da se je međutim odaočilo članova
većine, izjadje iz sabornice, te predsjednik
opaziv, da nema više dostatnog broja za-
stupnika, prekinu sjednicu i ureč nastava-
vak za posle podne u 5 sati.)

Sam dotični predlog Spiničića i
drugova glasi:

U saborskoj sjednici dne 3. augusta
1901. bio je pročitan u talijanskom pre-
vodu slijedeći obrazloženi predlog zast.
Spiničić i drugova:

U suglasju sa hrvatsko-slovenskimi
obćinama, su potpisani u saboru Istre i
izvan njega poduzeli sve moguće korake,
najprije da se školske takse neuvedu,
onda, početkom godine 1894., kad sa već
zakonom 7. augusta 1896. uvedene bile,
da se provedenje toga zakona privremeno
obustavi, i međutim učini shodno, kako
da se taj zakon stalno ukine, i najđe na-
čin, kako da se malo po malo zadovolji
sve to većim potrebama za pučko-školske
svrhe.

Oni bijahu, kako i jesu sada, uvje-
renja, da je školska obuka obće dobro,
za koju bi svi porezovnici imali doprina-
šati po svojih silah; da su školske takse
u protivni sa obveznošću prve obuke; da
se njimi odbija pučanstvo od želje za
ustrojanjem pučkih škola. Oni znadu,
da su se u drugih njenih pokrajinah, u
kojih bijahu uvedene, pokazale neshodnim,
prema bijahu pravednije odmjerenje nego li
kod nas u Istri.

Oni su predviđjali, da bi školske takse
bile preteške za veliku većinu roditelja
školske djece; da bi utjerivanje istih za-
davalo preveć posla već i tako preobte-
rećenim obćinskim upravama, i prouzroko-
valo i kod najnepripranijeg postupka
neprestanih zadjevica i razmirica, a zada-
valo posla takodjer c. k. kotarskim oblas-
tim i zemałjskom odboru.

Zakon o školskih taksah bio je ipak
uveden — tako je htjela vladajuća stranka.
Vrieme pak, i dosta kratko, dalo je pravo
podpisanim: Do utjerivanja školskih taksa
nije nigdje ni došlo, začalo se je to učini-
ti ne samo u hrvatskih i slovenskih ob-
ćinah, nego i naročito u talijanskim te se
bilo prisiljeno raspisivati namete po ob-
ćinama.

U kolikoj mjeri oblasti u pojedinim
obćinama te namete raspisuju, to potpisa-
nim nije poznato, dočim su njim poznati
neki slučajevi, gdje se raspisuju veće, nego
bi se po zakon smjelo.

Ako se jih svjadje i razmjerno jed-
nako utemeljeju zakona o školskih taksah
razpisuje, onda se u ime školskih taksa
utjeraje putem nameta godimice preko
180.000 kruna.

Školske takse su se uvele, da se po-
gledano na sve to veće izdatke za pučke
škole, dobije sredstva za ustrajanje pučkih
škola i za pokrivanje odnosnih troškova;
tim načinom je zemałjski odbor i sabor-
ska većina bila utemeljila zakonsku os-
novu; iz toga razloga i u tu svrhu mogla
je ta osnova sa strane c. k. vlade biti na
prešnju sankciju podučena i ovu zado-
biti. K tomu školske takse su uvedene na
temelju § 64. drž. škol. zakona, koji samo
o troškovih za javne pučke školski govori;
u samo istarskom zakonu o školskih taksah
govori se o školskih taksah za javne pučke
škole; po istom zakonu imadu mjestne
obćine plaćati školske takse u zemałjsku
školsku zakladu, a ta zemałjska školska
zaklada stvorena je za pokrivanje troškova,
koje ima nositi pokrajina za pučke i gra-
đanske škole.

Po njevoj odluci c. i kr. zemałjskoga
školskoga vijeća imadu se svake godine
ustrojiti u Istri tri škole, koje mogu po-
krajini stajati kakve 4000 kruna na go-
dinu. Taj odluka je i očitaj oprieci sa
zakonom; i istodobno je najboljim doka-
zom, da se novac, utjerivan u ime školskih
taksa, ne troši za ustrajanje javnih pučkih
škola, kako bi se po svem rečenom i po
jasnijim ustanovah zakona marao.

Na temelju svega toga:
Pošto je zakon o školskih taksah
neshodan i preteran;
pošto se je, otkad je uveden, svak
morao uvjeriti, da ga nije moguće prova-

djati kako je na prvom mjestu ustanov-
ljeno;
pošto su nameti u pojedinim obćinama
u ime školskih taksa na jednom grudo
poskočili;

i napokon pošto se novce, 180.000
kruna na godinu, koji na temelju zakona
moraju uticati u zemałjsku školsku za-
kladu netroše za ustrajanje pučkih škola,
kako bi se po zakonu moralo, te pošto
tim načinom neodgovaraju ni razlogu ni
svrsi, rad kojih bijahu uvedene, te se i za-
kon, potvrđen Njegovim Veličanstvom krši;
to stavljaju potpisani slijedeći predlog:

Visoki sabor nek izvoli odlučiti:

1. Zemałjski zakon za Istru 7. augu-
sta 1896. br. 25., tičući se školskih taksa
se ukida;
2. Ovaj se predlog izruča na pro-
učenje i izvještaj finacjalnom saborskom
odboru, uz nalog da ujedno prouči i pred-
ložiti, kako da se, bez školskih taksa, po-
stupice udovolji rastućim potrebama za
pučko-školske svrhe.

Čim bijaše taj predlog pročitan, iz-
javio je saborski predsjednik doslovno:
'Donietu ću na dnevni red slijedeća sjed-
nica na redovitu razpravu — predlog Spin-
čićev.

Na svrsi iste sjednice, pošto je pred-
sjednik izjavio, da je obćenita želja da se
prekine sjednicu, i da se sabor kasnije, u
septembru, sastave, i pošto je isti spo-
menuo razne predmete, koje da će izru-
čiti na proučenje i izvještaj odnosnim sa-
borskim odborom, te pošto je zast. Dr.
Laginja pitao, ne bi li se predlog Spin-
čićev za ukinutje školskih taksa izručio
školskomu saborskom odboru, i gospo-
din predsjednik isto pitanje postavio na
sabor, te čuo glasove: da da, izjavio je:
'pročlediti ću ga dakle školskomu od-
boru.

Iza toga držale su se saborske sjed-
nice dne 14., 17., 19., 20., 21. septembra
1901., al se u njezdnoj tih nije razpravio
onaj predlog Spiničićev.

Pošto se to onda nije dogodilo; po-
što smo međutim prešli u dalnju saborsku
dobu; i pošto su školske takse tolik i
takav teret, da bi se jih imalo s mjesta
ukinuti,

potpisani, obnavljajući predlog od 3.
augusta 1901. za ukinutje školskih taksa
predlažu:

Visoki sabor nek izvoli odlučiti:

1. Zemałjski zakon za Istru 7. augu-
sta 1896. br. 25. tičući se školskih taksa,
se ukida;
2. Ovaj se predlog izruča na pro-
učenje i izvještaj posebnom saborskom
odboru od 7 lica, od kojih bar 2 od ma-
njine, ili ako to nebi prihvaćeno bilo, fi-
nacjalnomu saborskom odboru, uz na-
log da ujedno prouči i predložiti, kako da
se, bez školskih taksa, postupice udovolji
rastućim potrebama za pučko-školske svrhe.
3. Predlog nek se razpravi po usta-
vah § 37. saborskoga pravilnika.

Pula, 4. novembra 1903.
(Slijede potpisi svih hrv.-slov. zastupnika.)

Predsjednik otvori popodnašnju
sjednicu u 5 sati, koja je svršila u 9 sati
na večer.

Cesta Cres-Osor-Lošinj.

Izviestitelj finacjalnoga odbora zast.
Belli izvesti o osnovi za građnju ceste
Cres-Osor-Lošinj. Proračunani su troškovi
za tu cestu na 168.000 K, čemu će do-
prinieti država polovicu, pokrajina jedan,
a interesirane obćine drugi četvrt.

Zast. Vidulich zagovara u glavnoj
razpravi tu osnovu pozdravljajući ju zado-
voljstvom, jer je to prvi put, da se što-
god zamašna poduzimlje u onih krajevih.
Nada se, da će biti ona cesta korisna,
te za to ju preporuča. Nezna razloga,
zbog koga se ju kani provesti u širini od
samo 4 metra. Predložiti, da bi se ju pro-
širilo bar na 5 metara, jer u kratko vrieme
će se ju morati proširiti radi većeg pro-
meta, koji će nastati. Želi, da bi se
prinos obćina umanjio i to s razloga, što
su otoci doprinášali ostalim potrebama
cijele Istre, a da nisu do sada imali od
toga nikakvu korist.

Vladin zastupnik izpravlja pred-
govornika, da se nije vlada protivila pro-
vedenju ceste u većoj širini, već da je
ona savjetovala, da bi se držali niže ši-
rine, jer da promet neće biti takav, da
bi iziskao širinu od 6 metara.

Zast. Kozulić reče na to: Veseli
me, da je nakon tako dugog niza godina
došao jedan predlog, koji se nadamo, da
će koristiti našim jako zaboravljenim
otocima.

petana, jer je taj gdje god je mogao, pa i u najmanju stvarima, zatirao hrv. i slov. jezik. Vidimo ovdje u saboru, kako g. predsjednik na istu ruku ide preko svih predloga učinjenih u hrv. ili slov. jeziku. Pa i zemaljski odbor, ma da je bilo riješenjem vrhovnog suda određeno, da mora na hrvatske, odnosno na slovenske podneske hrvatski ili slovenski odgovarati, nije toga do sada nikada proveo. Sto je dalje shvaćeno, jest to, da je pod drugim naslovom 2 poglavlja potrošeno više, nego je proračunano bilo, za 295 K i 64 filira. Taj višak potroška nije nikako opravdao zemaljski odbor, kad kaže, da je za jedan mjesec povuklo plaću 5 zemaljskih prisjednika. Znamo, da tih prisjednika ima samo 4, pa neznamo, kako je mogla za jedan mjesec biti plaćena petorica. Svakako, blagajnik zemaljskih zaklada, kad mu je toga mjeseca bilo predloženo 5 namira, morao je jednu odbiti, i to onomu, koji nije imao pravo na plaću.

Pod istim poglavljem a naslovom 10, potrošeno je 792 K 87 fil. za zakonski list i naredbe pokrajinske. Pošto se zakoni i naredbe zem. odbora tiskaju jedino u talijanskom jeziku, a niti u hrv. niti u slovenskom, ne možemo ni odobriti niti ovaj potrošak. Kod 3 poglavlja potrošeno je mnogo za podpore djakom, i to 480 K više, nego li je bilo proračunano. Ove podpore podijelju se većinom, ako ne i izključivo, samo onim djakom; koji pohađaju talijanske škole — a vidjeli smo i danas, da je podijeljena podpora jednom djaku, koji uči izvan Austro-Ugarske — dočim se molbe naših djaka, koji uče unutar Austro-Ugarske, odbijaju, makar da su rođjeni u Istri. Kod naslova za doprinos zemaljskoj školskoj zakladi potrošeno je manje, nego li je bilo proračunano, 36.849 K 20 filira.

Taj prištedjeni višak opravdava zem. odbor time, što kaže, da se ljetos mnogo više utjeralo od one nesretne školske takse, nego li je bilo proračunano. Po tom školska taksa doista ide u proračun školski i reklo bi se, da se troši za ono, za što je bila ustanovljena. Ali tomu tako nije, jer je školska taksa uvedena za to, da se ustrojavaju nove škole po pokrajini, dočim ovako te školske takse služe zem. odboru, da pokriva njimi svoj doprinos zemaljskoj školskoj zakladi, a da prišteduje kod svoje blagajne na tomu. Dalje slijedi: obuka gluho-nijemih. Ja sam još kod obratuna za g. 1902. imao čast prigovoriti zem. odboru, što nije onda htio primiti u zavod za gluho-nijeme u Gorici jednu djevojčicu iz moje župe. Kad sam se vratio kući od lanjskog zasjedanja, došao je k meni otac te djevojčice i rekao mi, ne bi li se mogla učiniti molba na zem. odbor u talijanskom jeziku, da primi djevojčicu u zavod — možda, već da bi onda uslišali molbu. Ja sam mu odgovorio, neka kuša, pak je moj čovjek otišao drugomu, koji mu je molbu sastavio u talijanskom jeziku: — i ta molba bila je uslišana! Odgovor zem. odbora, biti će slobodan ovdje pročitati. (Čita talijanski odgovor, iz kojega se razabire, da je zem. odbor bezuvjetno primio na zemaljske troškove u zavod za gluho-nijeme: Velnic! Katu! kćer Marijana Stjepana iz Jurandvoira!) Dobiv ovako rješenje, štitić ove djevojčice, jer joj je otac pošao međutim u Ameriku, odpratio je malu na 15. listopada ove godine u Goricu u zavod za gluho-nijeme. Kad je tamo zatražio, po zahtjevu oca te djevojčice, da bude upisana u slovenski odio, izjavi rav-

nateli zavoda, da ju ne može primiti u slovenski odio, jer da ima izrični nalog od zemaljskog odbora, da mora staviti djevojčicu u talijanski odio. Nije dosta od zem. odbora, da nam odnarođuje one, koji čuju i mogu govoriti, nego hoće, da nam odnarođi i gluho-nijeme! (Zast. Mandić: Ravnanog zavoda je Slovenac.) Kako će ta djevojčica kasnije moći se pisмено razumijevati sa braćom i sestrama, na to ja ne bi znao odgovora: znati će to valjda zemaljski odbor. — Potrošak učinjen za realnu gimnaziju u Pazinu i za ženski licej u Puli već iz načela ne možemo odobriti.

Pod 4 poglavljem, a 2 naslovom su troškovi za ciepanje kozica. Još sam lanjske godine opazio, kako se lječnikom dr. Ozboltu i dr. Lause nije povjerilo ciepanje kozica u njihovih občinah. Kazalo se onda, da nemaju cislitavskog državljanstva (dr. Laginja: Bogati... za ciepanje kozica). Kasnije su ga dobili, a ipak nije ni ove godine bilo ciepanje kozica povjerenje dr. Ozboltu. Iz interpellacije druga Mandića, današ u jutro pročitane, vidimo, kakovi su zdravstveni odnosi u obćini creskoj. Ali hoću još nešto reći kod ovoga naslova. Ciepanje kozica bilo je povjerenje, za otok Cres, obćinskim lječnicima u Cresu. Za ciepanje iz mjesta Valun odredio je lječnik, da imaju biti dovedeni u Lubenice, uru i pol daleko, po putu, koga sama creska vlastela zovu „arabia petrea“. Znam, da je u Valunu pomoćna škola, pa je bila dužnost lječnika, da dođe školsku djecu ciepati u Valun ili barem pozvati je u Zbičinu, nikako pak ne u daleke Lubenice. Zemaljski odbor treba da u buduću tomu providi i da naloži lječnicom, da idu po svim selima (Mandić: Lječnici uživaju protekciju g. Celebrinija...).

Kod 5. poglavlja — troškovi za bolnice i ludnice — opazam, da je prije nekoliko mjeseca naložio zem. odbor obćinam, da imaju prije prijaviti zem. odboru, u koju li će bolnicu odnosno ludnicu staviti svoje bolesnike, a to je učinio u svrhu, da mogu novci obćinski, odnosno zemaljski putovati u inozemstvo. Vidimo, da je preko polovica novca na ludnice otišlo u Italiju. Sve se to dakako čini s tendencijom političkom.

Po čitavoj nadalje vanjšini otoka Cresa nema izpitane primanje. To je također zdravstveni odnosaj na otoku, koga treba posebno označiti. Nema nadalje po vanjšini nijedne obćinske stjerne. Valunjani su pitali pomoć od vlade i od zem. odbora, pa se nadam, jer je zast. Cleva rekao, da u tom neškr-tare, da će zem. odbor pripomoci i Valunjanim, da mogu učiniti obćinsku stjernu. To isto nadam se i za Beli. Nema nadalje po čitavoj vanjšini otoka Cresa ni jednog poljskog čuvara, i to se mora iztknuti, da se vide odnosaji, koji vladaju na onom otoku pod pokroviteljstvom zemaljskog odbora.

Mi ćemo prema tomu glasovati protiv odobrenja obračuna, a pri razpravi za budući proračun pridržajem si prikazati posebne predloge i preporuke.

Ustaje zast. Kozelčić i zadobiv rieč progovori talijanski: O obračunu se može samo toliko govoriti, u koliko isti odgovara proračunu, te je kod tog glavno, da se proračunane svote sudaraju sa obračunanim. Tu odmah kod izdatka valja mi opaziti u stavci V, da se prekoračilo proračun za preko 95.000 K. Ovu svotu doista opravdava se u izvješću zem. odbora i ja neću zato

da ista prigovorim, ali čemu moram prigovoriti je to, da uzprkos tolikom prekoračenju, nastao je ipak višak od 37.000 K, koje se je dodalo zem. imetku. U položnu zakladu se je uložilo 130.000 K, koje će biti izdane čim budu likvidirani računi raznih bolnica. Ako se ove dvie posljednje svote zbroje, dobijemo ukupnu svotu od 167.000 K. Kako se je moglo to pokriti? To vidimo u dohodima, da su skorovis višinego li bijahu proračunani.

Kod stavke XVI. „lična dohodina“ koja je bila proračunana na 45.000 K, donela je 62.000 K, t. j. 17.000 K više. Isto tako i kod drugih stavka opaža se veći dohodak od proračunanoga.

Ako usljed toga nastaje veći dohodak, koji se imetkuju u obračunu „štednja“, to nije prava štednja, već prekoračeno proračunano opreznost, koja čisti i obteređuje u obće pučanstvo. Opreznost je umjestna u proračunu i ja bi ju odobrio, kad ona nebi prekoračila 5 po sto, ali kad prekorači kao kod navedene stranke, za 30 po sto, onda ne može se ju više odobriti, jer to dokazuje lahko umnost u sastavljanju proračuna.

Iz našeg obćinog stanovništva ne ćemo odobriti predloženi obračun.

Računarski savjetnik dr. Pogatschnigg, pozvan kao strukovnjak od šab. predsjednika, nastoji točku po točku oboriti navode predgovornika. Hoće da dokaže, da prividna velika razlika između proračuna i obračuna nije veća od 21.000 K, što da je malo u bilanci od 1.460.000 K. Opravdava prekoračenja u troškovima koji nečinose veliku svotu, već samo troškovi za bolne, a dohodci da bihaju mnogo veći, jer da se nemože unaprijed opredieliti njihovu visinu. To vrijedi osobito za ličnu dohodarinu.

Zast. Zabotti predloži konac razprave.

Zast. Laginja prigovara prištednjam od 36.000 K u stavci III. za poduku, što se ima tim više zigosati, ako se pomisli, da ima do 16.000 djece, koja nemogu polaziti školu, jer je neimaju. (Glasovi: Oho! Zastup. Rizzi, da se otvore nove škole treba dozvolu c. k. zem. pokraj. vieća.)

Zast. Laginja: vlada bijaše obicala, da će se svake godine otvoriti tri škole, (Bartoli: slavake) da jer mi ih nemamo. Dapače ovdje ću svečano prosvjedovati proti onomu, što pišu vaša javna glasila, da mi imamo više škola nego li vi, što je očita laž. (Glasovi na klupah većine: to je istina! glasovi na klupah manjine: to je bezobrazna laž!)

Zast. Laginja: Talijanske škole imaju više razreda i više učitelja, što smo pripravni uvijek službenimi podatci dokazati. A kako se postupaju u pogledu školske obuke, navest ću vam samo dva primjera. Neke godine došao je u Plavje visoki činovnik (Tomasi: Vaš prijatelj Klodić!) koji je savjetovao onom pučanstvu, da si sagradi školsku zgradu.

Ovi čestiti ljudi poslušnuše i sagradiše izvanrednimi žrtvama lepu školsku zgradu, a sada od 6 godina amo čekaju, da im se otvori škola (Zast. Cleva: neće ju imati, neka idu na Skofje, odaljene t kilometar).

Zast. Laginja: Ali vi ste ondje tekarski zasnuje ustrojili školsko okružje (Cleva: a što za to?) To je prava demagogizacija sa strane oblašti, što se vodi tako za nos ono pučanstvo, koje nemože imati škole u svojem jeziku, te je primorano polaziti školu drugdje. (Predsjednik: koji je kazao, da podignu zgradu? Cleva: Klodić, koji ih je pak zapustio.) Isto tako

dogodilo se u Bergudcu, u Zbandaju i u Baderni, gdje ne mogu doći do željene škole. Značajan je osobito slučaj o gradnji škole u Zbandaju, gdje je vlada doprinesla jedan dio za gradnju, drugi dio ima ono pučanstvo od bratovštine, a što god bi bila doprinesla „Družba sv. C. i M.“ tako, da im je falilo još samo 1400 K. Na to se je našao tamo čestit muž Ivan Radolović, koji je ponudio, da će poskrbiti za ono, što fali za gradnju, ali mu je obćinsko zastupstvo u Poreču njegovu ponudu jednostavno odbilo, te tako zapriječilo provedenje one gradnje za danas.

Kao što šteti zemaljski odbor na pučkoj prosvjeti, tako šteti i na zdravstvu, na poljodjelstvu. Za unapredjenje ovog posljednjeg, valjalo bi otvoriti više poljodjelskih škola u pokrajini, u obće nebi se imalo štediti tamo, gdje je štednja zločin.

Radi svega toga glasovati ćemo proti predloženom obračunu.

Prisjednik Cleva odgovara glede o zdravstvu tim, što obćine neće da drže liečnike i tim što se nije činilo pokušaje proti malariji g. 1902.

Zast. Davanzo kaže, da kad vlada nije htjela doprinesiti za troškove u poljodjelske svrhe, nije ni samo pokrajina mogla ništa učiniti, jer da se ne može zahtjevati od zemlje, da ona nosi sama troškove, koji spadaju na vladu.

Prišjednik Chersleh odgovara, da školske stvari spadaju pod c. k. zemaljsko školsko vieće, te da za ustrojiti nove škole treba velikih priprava, a u mnogih mjestih, da se nemogu ustrojiti, jer da neima zgrada. Baderna, da nije pitala još školu a u Zbandaju, da se nisu mogli složiti za gradnju dotične zgrade.

Računarski savjetnik Dr. Pogatschnigg opaža, da uvijek u obračunu školske zaklade dolazi odatle, što se je utjeralo više za školske, da se nije dakle štedilo nego je više unišlo.

Zatim je većina prihvatila obračun i u podrobnoj razpravi.

Predsjednik zaključiv sjednicu u 9 sati na večer i uređe buduću za sriedu 11.11. u 10 sati u jutro.

Sjednica dne 11. novembra: Toga dana je trajala sjednica od 10 pr. p. do 1% po p. i od 5 do 8% u večer. Pročitani su za zapisnici dvih posljednjih sjednica, kojim su prigovorili zastup. Mandić i Kompere. Na zahtjev zastupnika manjine, pročitala su se u celosti priobćene molbe. Kod točke o kupnji gradske bolnice u Puli sa strane pokrajine, govorili su od manjine zastupnici Stanger, Kompere, Laginja. Od većine, osim izvjestitelja Belli, samo Rizzi. Kod razprave jedne molbe obćine Oprlja, bilo je prihvaćeno jednoglasno, da se zemaljski odbor zauzme kod c. k. vlade, da se ustanove redovite željezničke postaje kod stanica Oprlja i Livade. Postaju za Livade zagovarao je dr. M. Trinajstić. Vladin komesar se je za obće povoljno izrazio. Kod proračuna za poljodjelsko vieće, govorili su od manjine zastupnici Spincić i Andričić i postavili razne predloge, kojih neki su prihvaćeni bili. Za sve glasovao je također član većine Davanzo, koj je zagovarao jako stvarno svoj predlog, sadržavajući više točaka. U prilog domaćih ribara i ribarstva u obće, zagovarao je osvjeđujuće zast. Andričić, i metnuo većinu u veliku nepriliku. Danas, četvrtak, je sjednica u 4 uri po podne, i razpravljati će se školski proračun; sutra u petak, biti će zadnja, u kojoj će se razpravljati proračun zemaljske zaklade.

